

Matrivirouwen

Toen en nu

Bea Lalmahomed

Dit vijfde boek geeft een verrassend inzicht in de matrisamenlevingsvormen van matrivrouwen en hun nazaten, vanaf de ronselpraktijken in Ghana, herkomstlanden Suriname, Caribisch gebied tot aan Nederland.

Op basis van de twee pijlers seksualiteit en financiën/ arbeid, werd zij in de Afrikaanse gemeenschap boven de man gepositioneerd als de hoeksteen van de samenleving. Aan dit eerbiedwaardig leven bracht de slavernij een eind.

Ze werd geronseld voor arbeidsdoeleinden, maar haar eervernietiging begon al bij de overtocht naar diverse kolonies. De identiteitsloze slavenfase brak aan, hun mensenrechten werden wettelijk ontnomen. Zo werden ze het eigendom van de machtige blanken. De vrouw had niet langer de macht over zichzelf, haar kinderen, het huwelijk, noch kon zij bescherming bieden tegen haar seksueel misbruik en mishandeling. In de onderdrukte positie ontwikkelt zij overlevingsstrategieën zoals verdraagzaamheid en beheersing. Gehoorzaamheid en aanpassen werden haar Agency.

De herstelfase brak aan, ze pakte het matrileven op met blote handen, dat zij, hoe krom of scheef ook, wist te handhaven tijdens de slavernij. Hoewel het moeilijk was om een gezin te stichten, bleven de pijlers seksualiteit en financiën/ arbeid, bij het vormen van een samenleving, doorslaggevende factoren. Als centrum in het gezin heeft ze weinig vertrouwen in een ander, ze werkt net zo hard als de man om haar kinderen te beschermen. Het vertrouwen in de seks van de man, die in de slavernij de passagierende vaderrol ontwikkelde, is minimaal.

De gevolgen van de slavernij zijn nochtans zichtbaar in diverse complexe matrisamenlevingsvormen. De bezoek-/ latrelatie, waarin de moeder hoofd van het gezin is, levert tegenwoordig veel opvoedingsproblemen op. Kinderen hebben bij de vorming een vader en moeder nodig. In het huwelijk of samenwonen vecht de matrivrouw op het scherpst van de snede haar positie aan. Met haar rugzak vol ervaringen van voorgaande generaties heeft ze veel vertrouwen in zichzelf.

Bea Lalmahomed is onderwijskundige, agogische gedragswetenschapster. Zij schreef de boeken: 'EER, leven met eergedrag en eerverlies', 'Schade schande schuld', 'Hindostaanse vrouwen', 'Creoolse vrouwen, opvoeding en levensstijl', is coauteur van 'Andere tijden andere meiden' en 'Thuis'.

Uitgeverij:

Bureau Eer
Gerelateerde
Vraagstukken

ISBN: 978 90 90386 98 0

9 78909 38698

Colofon

Copyright © 2024 Bea Lalmahomed

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

De uitgave van dit boek is een samenwerking van Bea Lalmahomed en Joko Zwarteveen.

Auteur: Bea Lalmahomed
Omslagontwerp: Bea Lalmahomed en Joko Zwarteveen
Zetwerk: Joko Zwarteveen
Druk-/ bindwerk: Grafistar B.V.
ISBN: 978 90 90386 98 0
Uitgave: Eerste druk

Het uitgeven werd mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van warme broers/zussen en vrienden.

Uitgeverij Bureau Eer

Zilvergeldstraat 20
3513 VR Utrecht
030 2313 196 / 06 8016 5151
info@bureaueer.nl
www.bureaueer.nl

De basis van de opleiding 'Matrisamenlevingsvormen'

- Module 1: Slavernij
- Module 2: Matrisamenlevingsvormen, opvoeding in matrigesinnen
- Module 3: Mishandeling en seksueel misbruik in matrigesinnen

Met deze opleiding/ training verkrijgen professionals competentieversterkende middelen die hun dagelijkse werk vergemakkelijkt. Alle drie de modules leveren 74 PE-/ accreditatiepunten zoals het geregistreerd staat bij Registerplein.nl.

Categorie	Doelgroep
Algemeen	Algemeen Maatschappelijk Werk
	Crisisopvang
	Maatschappelijke Opvang
	Schuldhelpverlening
Bedrijfsgebonden	Arbo
	Bedrijfsmaatschappelijk Werk
Jeugd	Jeugdbescherming
	Jeugdhulpverlening
	Kinder- en Jeugdzorg
	Schoolmaatschappelijk Werk
Justitieel	Forensisch Werk
	Reclassering
Zorg	Geestelijke Gezondheidszorg
	Ouderenzorg
	Revalidatie
	Verpleeghuiszorg
	Verslavingszorg
	Ziekenhuiszorg
	Diversiteit
	Huiselijk geweld
	Interculturaliteit
	Sekse specifiek
	Vrije vestiging
	Zingeving

Inhoudsopgave

Aan professor N. Deen en J.D. Speckmann	3
Woord vooraf	9
Inleiding	11
Afro-Surinaamse vrouwen versus Creoolse vrouwen.....	12
Deel 1: Cultuur en demografie van matrivrouwen.....	15
1.1 Petronella: Overleven.....	17
1.2 Lilian: De buitenvrouw slikken of stikken	28
1.3 Carmen: Leven vol verassing.....	30
1.4 Florence: een bittere vrucht van de matrisamenlevingsvorm.....	43
Deel 2: De slavernij en haar nasleep.....	49
2.1 Slavernij het woekerende kwaad.....	50
2.2 Categorisering van slaven naar arbeid.....	52
2.3 Angst van de slavenbezitters.....	55
2.4 De rol van de slavernij in het leven van de matrivrouwen	56
2.5 Seksueel en fysiek misbruik van slavinnen.....	58
2.6 Machteloze strijd van de slavinnen.....	63
2.7 Familieleven en samenlevingsvormen.....	73
2.8 Slavenproductiewijze, staatstoezicht en emancipatie.....	76
2.9 Samenlevingsvormen vanaf de slavernij.....	81
2.10 De moeilijke start.....	83
2.11 Migratie naar Nederland.....	87
2.12 Conclusie	90
Deel 3: Matrisamenlevingsvormen, opvoeding in matrigesinnen.....	91
3.1 Matrihuishouding in Nederland.....	92
3.2 Onderwijs in matrigesinnen	107
3.3 Arbeid.....	123
3.4 De familie en het gezin.....	131
3.5 Gezin en opvoeders.....	141
3.6 Samenvatting	148
3.7 Opvoeding	150
3.8 De geschiedenis van de religie in matrigesinnen.....	157
3.9 Vrijtijdsbesteding van de matrivrouwen	161
3.10 Opvoeding en straf.....	171
3.11 Partnerkeuze en zwangerschap.....	180
3.12 Samenlevingsvormen.....	189

3.13	Buitenvrouwen in bezoek-/ latrelatie.....	197
Deel 4: Seksueel misbruik en fysieke mishandeling in matrigesinnen.		205
4.1	Seksualiteit	207
4.2	Mishandeling.....	216
4.3	Seksueel misbruik.....	225
Deel 5: Slotconclusie en onderzoeksbevindingen		251
5.1	Pijlers die de positie van matrивrouwen overeind houden in verschillende samenlevingsvormen.....	252
5.2	Analyse seksualiteit.....	254
5.3	De samenlevingsvormen in de ecologische Afro-matrigesinning na 1999.....	262
5.4	Homoseksualiteit.....	277
5.5	Welke problemen manifesteren zich in de verschillende Afro-Nederlandse matrigesinnen en hoe zou het eventueel aangepakt kunnen worden?	278
Bijlage 1: Tabellen		289
Bijlage 2: De term 'Creool' en aanverwante begrippen.....		303
Bijlage 3: Religie en Winti		305
Religie onder de Afro-Surinamer en Winti in perspectief van natuurreligie		305
Bijlage 4: Het ontstaan van het boek Creoolse vrouwen.....		307
Bijlage 5: Methodologie procedure en werkwijze		311
Methodologische verantwoording aanvullende herschreven versie 'Matrивrouwen hun bestaan en voortbestaan'		312
Toelichting onderverdeling in vijf delen.....		314
Literatuurlijst.....		315

Modellen

Model 1	Schematische weergave van agency Afro-vrouwen naar model van Bea Lalmahomed in 'EER' (2012).	70
Model 2	Ecologisch model voor de matri-ontwikkeling (naar Bronfenbrenner & Bea Lalmahomed).	94
Model 3	Lalmahomed, B.: Het zelfbeeld van matrivrouwen, ontleent aan het 'I' and 'Me'. The Self in the Context of Consciousness, James, W. (1890). The Principles of Psychology, New York, NY: H. Holt and Company.	105
Model 4	Cultureel analytisch model uit boek 'EER' (Bea Lalmahomed 2012, inspiratie: Batja Mesqita '96).	236

Tabellen

Tabel 1	Productieaantallen door de jaren heen	76
Tabel 2	Achtergrond van de respondenten.	289
Tabel 3	Hoogst genoten opleiding van de respondenten, hun moeder en hun kinderen.	289
Tabel 4	Arbeidsverleden van respondenten en hun moeder.	291
Tabel 5	Zeggenschap over inkomsten in eigen gezin en in ouderlijk huis.	292
Tabel 6	Familiecontacten in het ouderlijk huis in het eigen gezin van respondenten.	293
Tabel 7	Aantal relaties en kinderen van respondente en verwanten respondente moeder, vader, aantal broers en zussen.	294
Tabel 8	Opvoeders in het ouderlijk huis.	295
Tabel 9	Opvoeders in het eigen gezin.	296
Tabel 10	Opvoedingsstijl in ouderlijk huis en in eigen gezin volgens de respondenten.	297
Tabel 11	Op welke leeftijd is verkering toegestaan?	298

Tabel 12	Leeftijd waarop respondente en haar moeder de eerste zwangerschap had.	299
Tabel 13	Samenlevingsvormen van respondenten, haar moeder en grootmoeder.	300
Tabel 14	Relatieverbreking in ouderlijk huis en in eigen gezin.	301
Tabel 15	Respondenten.	302

Woord vooraf

Figuur 1: Prof. Guus Schrijvers.

Terwijl de slavenmeester achter zijn bureau met een ganzenveer in zijn hand zit te werken, kwam de slavin binnen; 'Meester mijn kindje is geboren, hoe zal die heten?' Statisch keert hij zich om en zegt, 'Schrijvers', dat wordt de naam. Dit verzonnen citaat bevat elementen van waarheid. Slaven kregen vaak een achternaam die toevallig is. En sinds mijn jeugd weet ik dat ik een zestiende Surinamer ben. Ik had vroeger prachtige krullen: die waren vast van mijn Creoolse voorouders, zeiden mijn vader en moeder.

Het is mij om drie redenen een genoegen dit boek te introduceren. Ten eerste ben ik zelf nieuwsgierig naar hoe mijn voorouders leefden. Ten tweede was de auteur vele jaren mijn buurvrouw en leerde ik die vrolijke en hartelijke Surinaamse cultuur kennen. Ten derde zie ik mijzelf als vakman, die zelf ook vele boeken en artikelen schreef. In die laatste rol van deskundige collega heb ik het onderzoek van de auteur kritisch beoordeeld. En weet: vrienden zeggen elkaar de waarheid.

Het verleden met slavernij is een feit. Daar kunnen wij niets meer aan doen, maar wat wij wel kunnen doen is werken aan de sporen van de slavernij. De auteur van dit boek, reikt met haar verworven kennis over de matrisamenleving, toepasselijke modellen aan om individuele en gezinsproblemen op te lossen. Ik heb het over verworven kennis omdat de matrivrouwen zelf de kennis, dus zelf hun eigen levensverhalen uit de doeken deden. Dat vond ik geweldig, mijn compliment aan allemaal maar het is ook een kunst om de verhalen leesbaar en boeiend aan elkaar te smeden. Dat is de auteur wel gelukt, want als ik die vier portretten aan het begin van het boek lees, krijg ik al een beeld van de matrihuishouding.

Als beoordelende lezer werd ik stil van sommige delen van dit boek, slavernij, seksueel misbruik en mishandeling, evenals de sporen van de slavernij en het slothoofdstuk. Daar moeten we aan werken. Alledaags racisme en discriminatie zijn pijnlijk en houdt nooit op. Soms is het slikken, een andere keer kun je er wel tegenaan. Het is nou net hoe je het aanpakt. Iedereen kent soortgelijke problemen.

In matridenken uitgedrukt: trots, vertrouwen en geluk dat is wat dit boek vult, maar toen ik het uit had, zag ik wat er mis is gegaan, terwijl het leven door gaat. Niemand kan zonder mensen leven, de ervaring leert dat er altijd een andere hand is die ons helpt om eroverheen te komen. Als een zestiende Surinamer en als boekenexpert adviseer ik: maak gebruik van de kennis en ervaringen uit dit boek.

Tang bung (blijf gezond).

Prof. Guus Schrijvers

Oud-hoogleraar Public Health aan het UMC Utrecht

Inleiding

Wijlen professor Hans Speckmann is de drijfveer achter de matrivrouten: ik zou en moest het boek van hem schrijven. Dank professor, u maakt niet alleen mij en de matrivrouten blij, maar ook de lezers. Zie over 'Het ontstaan van dit boek' bijlage 4.

Een kijkje nemen in de gekruide verrukkelijke, pittige matrikeuken is noodzakelijk omdat deze vrouwen vaak niet begrepen worden. Jarenlange studie, groepsgesprekken, interviews (telefonische gesprekken met Afro-matrimarronvrouwen in Suriname), consulten van diverse Afro-bevolkingsgroepen en relevante literatuurstudie gaven dit boek vorm. Voor het schetsen van een breed beeld, van de Slavernij in herkomstlanden tot en met Nederland, kwamen matrivrouten met diverse achtergronden aan het woord. Ik ben dankbaar en respectvol voor alle respondenten ook zalige vrouwen die opgevoed werden door moeders/oma's uit de laatste fase van de slavernij.

Hongerig verzamelde ik kennis voor dit boek. Aan het doodsbed van oma Ed poogde ik nog wat kennis te vergaren, terwijl ik haar stukjes roti met bakkeljauw (vis) en bitawieri (groente) voerde, vroeg ik heel lief: 'Oma, vertel me hoe werd je moeder als slavine geslagen?': 'Ik zeg je niets, want je gaat alles opschrijven': 'Oma doe niet zo bot en helderziend, lieverd ik ga weg, je hoeft geen roti meer te eten'. De witte verpleegsters komen je stampot brengen (Ju takru piking, gim a roti) 'Jij, lelijk kind geef mij me roti'. Prachtig mens, in de laatste fase van haar leven, leverde ze nog mooi materiaal aan dit boek. Mijn dank gaat ook uit naar de scriptlezers Anne Pols, Rehana Lalmahomed en Hellen Wouter; die met haar matri-blik het werk verrijkte. Enorme waardering heb ik voor de valide lezer Prof. Guus Schrijvers, die als 1/16e broer deel uitmaakt van mijn leven. Met zijn strenge blik is dit werk een aantal keren herschreven. Te waarderen is het feit dat hij het voorwoord voor zijn rekening nam.

Geweldig is de bijdrage van Joko Zwarteveen. Als een witte jongeman aan de voet van zwarte matrivrouten, zijnde het technische deel van mijn hersenen, installeerde hij de exacte woordt programma's, ten einde mijn schrijfwerk te vergemakkelijken. Hier bleef het niet bij, meneer zag het als een uitdaging dit onderzoek tot zijn eerste e-book om te vormen. Wel nu! Mij restte niets anders dan hem te helpen. Samen vervaardigden wij de lay-out en ontwikkelden we een frisse omslag.

Afro-Surinaamse vrouwen versus Creoolse vrouwen

Vrouwen die mijn lezingen of ontmoetingen bijwoonden, waren allemaal heel aardig, enthousiast en vol lof over mijn boek (1999) over Creoolse vrouwen, opvoeding en levensstijl. Het was ook rechtvaardig om mijn exemplaar aan een bijzondere vrouw uit de Surinaamse gemeenschap, oma Sisi¹ te schenken bij de presentatie.

Toen ik deze studie uitgaf, was ik onder de indruk van de veelzijdige matrivrouwenwereld. Maar het ging niet altijd goed, want ik werd na een tijdje teruggefloten. Niet om de inhoud van het boek, maar om het begrip Creool². Het gebruik van de term Creool is een discussiepunt geworden. De meeste mensen die met deze term worden aangeduid, lijken tegenwoordig de voorkeur te geven aan de benaming Afro-Surinaams, omdat de term Creool te belastend of te onduidelijk zou zijn. In dit onderzoek werden de geïnterviewden gevraagd hoe zij genoemd wilden worden. Hun voorkeur was 'Creools'. Ze vonden het lastig om van de één op de andere dag anders genoemd te worden. Hun bezwaren hadden betrekking op de verandering van naam, met name waar het begrip Afro-Surinamers zich door de eeuwen heen verzelfstandigd heeft. In dit vergelijkend onderzoek vervang ik, met het oog op de overzichtelijkheid, het begrip Creool met Afro-Surinamer.

Afro-matrivrouwen uit de Nederlandse kolonie komen uit de wilde kust: Suriname, Barbados, Demerara, Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint-Eustatius en Sint-Maarten. Buiten de nazaten van slaven die in Nederland wonen, zijn er ook vluchtelingen/migranten die vallen onder de noemer matri-huishoudens uit Ghana, Congo, Senegal, diverse Afrikaanse stammen, enzovoorts.

Opmerking: Bij het lezen van dit boek, zult u merken dat sommige delen gearceerd zijn. Dat betekent die afkomstig zijn uit het oorspronkelijke boek 'Creoolse Vrouwen, opvoeding en levensstijl' (1999). Aanvullend onderzoek is daarentegen niet gearceerd en borduurt verder, na 1999 met de verdere ontwikkeling over Surinaamse, Arubaanse en Curaçaose vrouwen.

¹ Sisi Slijngard was een Afro-Surinaamse vrouw van 86 jaar die alle kotto's (Afro-Surinaamse klederdracht) maakte voor Theater Thalia. Ze werkte hard en bleef doorwerken tot haar dood. Toen ik haar vroeg waarom ze zo lang doorwerkte, zei ze: 'Vlijt, arbeid en vroomheid maken je mooi, sterker nog, dat is je grootste tooi.'

² Zie bijlage 2: De term 'Creool' en aanverwante begrippen.

Deze vrouwen zijn ook deel van de Nederlandse samenleving en worden betrokken bij het beantwoorden van de vragen:

Welke problemen manifesteren zich in de verschillende Afro-Nederlandse matrigesinnen en hoe zou het eventueel aangepakt kunnen worden?

Korte uitweiding over de begrippen

Bij het beschrijven van de Afro-huishouding worden de begrippen 'matrifocale' en 'matrilineair' steeds gebruikt. Wat betekenen deze begrippen?

Matrifocale: is het type huishouden/ de samenleving dat wordt beïnvloed door cultuur/ traditie en gereguleerd wordt vanuit de vrouwelijke lijn.

De Matrilineair: is het juridische deel van het matriarchaat. Het verwantschaps-systeem dat de levensstijl en gedragsregels bepaalt vanuit de bloedlijn van moeder, grootmoeders, overgrootmoeders en betovergrootmoeders de 'bé sama, de mensen van de buik'.

Matri: in dit onderzoek wordt de paraplueterm matri gebruikt voor de begrippen matrifocale en matrilineaire.

Deel 1: Cultuur en demografie van matrivrouwen

In vier portretten vertellen matrivrouwen over samenlevingsvormen, spreiding en veranderingen door geboorten, opvoeding, migratie en veroudering.

- 1.1 Petronella: Overleven
- 1.2 Lilian: De buitenvrouw slikken of stikken
- 1.3 Carmen: Leven vol verrassingen
- 1.4 Florence: een bittere vrucht van de matrisamenlevingsvorm

De ontwikkeling van de matrивrouwen wordt verhaald door vier generaties vrouwen. Zij maken u deelgenoot van hun veranderingen in hun leven en delen stap voor stap hun overlevingsstrijd, opvattingen en opgedane kennis. De cultivering van elke generatie in elke levensfase schetst een systematisch beeld. Aanzet wordt gegeven door Petronella (1924) die de emancipatiestrijd voert. Als een van de oudste matrивrouwen is zij opgevoed door ouders uit de slavernij. In haar verhaal maakt ze je deelgenoot van haar cultuurrijke ontwikkeling, moeizame strijd en tijd in haar huwelijk gedurende de urbanisatie in Suriname en migratie naar Nederland.

Sterk om de hoek komt Lilian (1945) met een erfenis van de slavernij, in haar rol als buitenvrouw. Vrijheid van meningsuiting zijn belangrijke ervaringen en overlevingsvoorwaarden voor een leefbare bedoening. Deze ondervindingen mag je meebelevens als een buitenvrouw die verstrengeld is in een neerwaartse spiraal. De eigenschappen slikken of stikken, die de zwarte vrouwen gedurende de slavernij ontwikkelden, zijn niet onbedoeld overgebracht van generatie op generatie. Lilian illustreert de uitkomsten daarvan.

Een sprong vooruit in de tijd maak je met Carmen (1958) zij beschrijft verschillende aspecten uit haar leven met onverwachte verrassingen en uitkomsten. Haar ervaringen, wat anders niet meteen aanschouwelijk is, verlevendig zij met voorbeelden en brede opvattingen van de omgeving. Zij gooit alle deuren open en steekt kritische vragen in een belerend ontspannen jasje en zeker niet onder stoelen en banken. Haar ervaringen in Nederland, implementeert zij op een geheel eigen matristijl bijvoorbeeld haar 'broer-zus' seksuele experiment in de psychologie les over PTTS³. Daar moest zij over nadenken was dat een 'crime', was haar broer een dader en was ze, zielig en een slachtoffer van seksueel misbruik, terwijl ze zelf het probleem allang had opgelost en verwerkt. Carmen praktiseert het begrip matrивrouwen op de letter 'sterke vrouwen' behoren hun probleem zelf op te lossen'.

Florence (1980) is een voortbrengsel van de Matrisamenlevingsvorm. Wie neemt de opvoedingsverantwoordelijkheid van de kinderen op zich? Een gevecht van ouders boven de hoofden van kinderen, met catastrofale gevolgen. Florence trekt aan de bel en zet disfunctionerende ouders aan het denken. Met haar ervaringen zegt ze kort samengevat, 'kinderen ter wereld brengen is ook je verantwoordelijkheid nemen. Kinderen vragen niet om geboren te worden, 'heb je ze', geef ze een waardig bestaan'.

³ PTTS = een posttraumatische stress-stoornis.

1.3 Carmen: Leven vol verassingen

Ik ben geboren in Paramaribo in 1958 en groeide op in een gezin met vader, moeder en acht kinderen, vijf zonen en drie dochters. Mijn vader heeft daarnaast drie buitenechtelijke kinderen.

Figuur 2: Een dogla man;
half-Hindustaans en half-
Afro-Surinaams

In Suriname werden we gerekend tot de *basra's*⁴, mix van Libanees, Hindostaans en Creools bloed. Mijn moeder was een *basra Potogisie*, kind van een Portugese vader en een Afro-Surinaamse moeder. Ook mijn vader is geboren uit een gemengd huwelijk. Opa was een Brits-Indische contractant met een grote oliekuif. Hij kon geen Hindostaanse vrouw vinden. Daarom trouwde hij met mijn oma, een rasechte zwarte volksklasse Afro-Surinaamse uit Paramaribo. Mijn vader was een half-Hindostaans en half-Afro-Surinaamse. In de Surinaamse gemeenschap werden we *dogla* of *boegroewirie Afro-Surinamers* genoemd.

De vraag is nu, onder welke bevolkingsgroep vallen de kinderen? Wij hebben een bruine kleur en niet bepaald kroeshaar. Wij lijken niet op volbloed Afro-Surinamer, maar we gedragen ons wel als zuivere Afro-Surinamer. Dat was in de meeste gemengde gezinnen het geval. Als bij een gemengd paar een van hen een Afro-Surinamer was, dan werd het stel niet gemakkelijk volledig opgenomen in de andere bevolkingsgroepen, vooral niet bij Hindostanen.

Een goed voorbeeld is mijn vader. Toen mijn grootouders nog in leven waren, had hij als halfbloed een plaats bij de Hindostaanse familie van opa. Maar na de dood van mijn grootouders liet zijn familie hem als zevenjarige jongen achter bij de Afro-Surinaamse familie van mijn oma, bij de zusters van zijn moeder, die allemaal met Afro-Surinamer waren getrouwd⁵. Als halfbloed kreeg hij dus alleen de Afro-

⁴ Voor een uitleg over Afro-Surinamers en *basra's*: zie bijlage 2.

⁵ Vergelijkbare ervaringen hadden andere Afro-Surinaamse respondenten. Een 84-jarige *dogla* herinnerde zich levendig het discriminerend gedrag van haar dadie, oma van vaderskant: 'Mijn moeder is door mijn dadie nooit geaccepteerd geweest. Zij paste zich voor de volle honderd procent aan maar het mocht niet baten. Zij beheerste de Hindostaanse taal, maakte in huis alle Hindostaanse gerechten klaar, de kinderen gaf zij een Hindostaanse opvoeding en daarom heet ik Aisha. Het enige dat zij voor haar volgzame en slaafse gedrag terugkreeg was onderdak in dat grootfamilieleven. Zij mocht niet in de buurt van dadie komen; die accepteerde nooit een glas drinkwater uit haar hand. Voor de bevalling lag

Surinaamse cultuur mee. Daarom kregen we in Suriname de Afro-Surinaamse opvoeding.

1.3.1 Vader en moeder

In ons gezin bepaalde mijn moeder altijd alles. Mijn vader had een bijrol. Zij was onderwijzeres met hoofdakke en dat was in haar tijd in Suriname heel hoog. Lereren was het motto bij mijn moeder. Mijn vader heeft altijd een overheidsfunctie gehad. Hij had de ULO doorlopen. Later volgde hij bijscholingen. Bij de militairen begon hij als schutter en eindigde als hoofdinspecteur. Onze ouders en grootouders waren onze voorbeelden. Daarom belandden we meisjes in het onderwijs.

Mijn moeder keek neer op de familie van mijn vader. Zij waren slecht geschoold. Mijn vaders positie veranderde door mijn moeder. Zij zorgde ervoor dat hij met scholing en cursussen opklom. Ze gingen alleen om met de elite, clubmensen: 't Park of Torarica, zwemmen in Oase. Hun vriendenkring woonde op Rainville. Wij verhuisden ook naar een elitebuurt.

De opvoeding in mijn ouderlijk huis was liefdevol. Mijn moeder deed alles voor ons. Zij cijferde zich volledig weg voor haar man en kinderen. Mijn vader bemoeide zich totaal niet met ons. Mijn moeder nam ons heel erg in bescherming. Mijn vader was er alleen als het goed mis ging, dan trad hij op. Die man was niets anders dan een boeman. Als wij iets verkeerd hadden gedaan, dan kwam hij even donderen en meer niet.

Met mijn moeder kon ik pas goed converseren toen ik volwassen was en al kinderen had. Dat was om precies te zijn zes maanden voor haar dood. Pas toen zijn we naar elkaar toegegroeid. En dat vind ik nog altijd heel jammer. Toen ik kind was, bestond er een te grote afstand tussen mijn moeder en mij. Een vriendelijk en open gesprek met mijn moeder werd meteen afgestraft: *Mi ano yu sperie*, ik ben je gelijke niet.⁶ Vandaar de grote afstand tussen mijn moeder en mij.

mijn moeder doodziek op bed. Dadie weigerde om te komen kijken wat er gebeurde. Het enige dat zij deed was de deur op een kier zetten en een glas cacao naar binnen schuiven. Ze behandelde mijn moeder als een paria (uitschot).'

⁶ Deze houding treffen wij ook aan bij Hindostanen. In ons onderzoek over weglousters werd deze gemeenzame omgang van kinderen met ouders getypeerd als gezagsondermijndend. Lalmahomed, H. en Josias, H. (1993: 69).

1.3.2 Broer en zus

In huis konden wij niet alles aan mijn moeder vertellen, dus ook niet over het seksueel misbruik van mijn broer. Trouwens, ik wist niet eens dat ik misbruikt werd omdat ik nooit seksuele voorlichting had gekregen. Ik kreeg bij mijn eerste menstruatie het boek *Stippellijnen voor meisjes* onder mijn neus geschoven van: 'Hier, ga maar lezen. Ik kreeg ook nog de mededeling: *No mik boy zoet finga ini yu ai*, laat een jongen geen vinger in je oog steken, ofwel zorg ervoor dat je geen seks bedrijft.

Toen ik 8 was begon, zoals Nederlanders het zouden uitdrukken, een seksuele verkenning tussen broer en zus. Grof gezegd: mijn broer kon zijn poten niet thuishouden. Het was meer dan verkennen, maar de term incest gaat mij te ver. Ik zou zeggen: ongewenste intimiteiten. Als ik terugdenk aan die tijd weet ik niet wat ik ermee moet. Vroeger, dus na mijn tiende, sloot ik het af. In de PTTs-psychologie les, (PTTS = een posttraumatische stress-stoornis) in Nederland, dacht ik "Wat gebeurt er? Is dit een crime? Is mijn broer een dader en ben ik zielig en een slachtoffer van seksueel misbruik?" Man donder op, ik zie mijn broer al, als ik hierover begin. Ik heb het probleem allang opgelost, verwerkt en mijn broer en ik leven als familie vredig met elkaar.

Natuurlijk mijn broer had van me af moeten blijven. Ik weet dat ik als achtjarig meisje heel bang was voor hem. Hij was zestien jaar, fors gebouwd en heel lang voor zijn leeftijd. Daarom bleef ik zoveel mogelijk uit zijn buurt. Heel slim zocht hij momenten uit waarop ik mij niet meer kon verbergen, als we alleen thuis waren of gedurende de middagdutjes van onze ouders. Dan pakte hij mij altijd in de keuken, die hij op slot deed. Hij had altijd wel een smoes om naar de keuken te komen en dan was het betasten en overal aan zitten.

De eerste keer overviel hij mij. Natuurlijk weerde ik hem af, ja, want ik snapte er niets van. Ik denk nu, met mijn volwassen verstand dat hij op mij aan het experimenteren was voordat hij de wijde wereld inging.

Ik werd door hem twee jaar lastiggevalen en ik mocht het nooit aan iemand vertellen. De seksuele handelingen bestonden voornamelijk uit betasten, kussen en vingeren. Hij was grof en ik werd behoorlijk gechanteerd: als ik het zou zeggen, dan zou hij mij de schuld geven en zeggen dat ik erom vroeg. Hij zei ook altijd: Ik sla je kapot als je je mond open doet. Ik vertelde het aan me moeder en op mijn tiende sloot ik dit hoofdstuk af. Het was over en ik heb er nooit meer over gepraat.

1.3.3 Vriendinnen

Ik was een verschrikkelijk opstandige en onhandelbare puber. Daardoor besprak ik niets met mijn moeder of met anderen in het gezin. Maar ik had mijn clubje vriendinnen. Wij bespraken alles met elkaar.

Ik heb de vrijheid in het ouderlijk huis niet gekregen, die nam ik zelf. Iedere keer verzon ik iets om met vriendinnen de deur uit te gaan. Als smoes gebruikte ik vaak de school. Dan had ik weer een of andere bijles, of ik moest naar de bibliotheek. Ik verzon elke dag weer wat anders. Ik creëerde mijn vrijheid zelf. Dit kon ik doen omdat de controle niet streng was.

Mijn moeder had veel vertrouwen in mij. Soms vond ik dat heel eng, vooral als ik het gevoel kreeg dat zij mij door had. Want ik kreeg almaar te horen: Zorg ervoor, wat je ook uitvreet dat je je diploma haalt. Daar hield ik mij ook aan, ik nam de vrijheid om uit te gaan, om leuke dingen te doen en niet om rotzooi uit te halen. Ik kende mijn grenzen.

Wij hadden een clubje van vier vriendinnen, Martha, Winnie, Tine en ik. Als er vrienden bij kwamen, bleven we ook met zijn vieren, dus iets ergs kon er niet gebeuren. Binnen de club had je ook een goed controlesysteem. Je ging in die tijd niet met jongens naar bed, het bleef bij kussen en meer niet. Dus eigenlijk was het clubje een groepje waarmee ik gezellig veel lol trapte, op jongensjacht ging, maar ik hield mij aan de groepsnormen.

Winti

Figuur 3: Een wintipré, 17-6-2002.

Op deze leeftijd moet je als meisje ontzettend op je hoede zijn. Je stond bloot aan allerlei gevaren. Ik bedoel hiermee seksueel misbruik door middel van boosaardige magie. Op een gegeven moment begon de moeder van Martha daarmee, met *bonoe*, zwarte magie. Zij had een tante die een verlamming had en de *bonoeman*⁷ beweerde dat hij haar

van die *Winti*, bezetenheid kon genezen. Martha's moeder organiseerde een *wintipré*⁸ voor die tante en met allerlei praatjes betrok ze ons daarbij. Winnie en ik ontsprongen de dans omdat we geestelijk sterker waren dan Martha en Tine.

Tijdens de *pré* sloeg de *Winti* op hen over. Tine moest zich uitkleden en er werd een drankje op haar hoofd gegoten. Het resultaat was afhankelijk van de kant waar het drankje naar beneden zou sijpelen: links was niet goed, rechts was prima. Het drankje viel aan de linkerkant. Op die dag probeerde de *bonoeman* haar te verkrachten, maar dat mislukte doordat Tine wegrende.

De dag daarop werd die *wintipré* voortgezet. Toen is de *Winti* van Tine het bos in gerend en die van de *bonoeman* ging er achteraan. De twee *Winti*'s hielden van elkaar en de *bonoeman* heeft haar ontmaagd. Dat gebeurde ook met Martha, tijdens een andere *wintipré*. Ze waren 17 en 19 jaar. De ouders van Tine bemoeiden zich er niet mee, lieten hun dochter haar gang gaan. Martha's moeder had de *wintipré* georganiseerd en die vond het helemaal geen probleem dat Martha zo ontmaagd werd. Integendeel, er werd luidkeels feest gevierd. Iedereen riep dolblij, ook Martha en Tine: Het is gebeurd. *Bonoeman* had het gedaan met zijn *Winti*.

⁷ Priester en genezer van magische en etherische ziekten. Magische ziekten worden veroorzaakt door een mens die daar bovennatuurlijke wezens voor inschakelt. Etherische ziekten worden veroorzaakt door bovennatuurlijke wezens Wooding, C.J. (1984). Zie voor gegevens over *Winti* ook bijlage 3.

⁸ Wooding, C.J. (1984: 143) 'Dansritueel voor goden'. Zie ook bijlage 3.

1.3.4 Zussen

Mijn oudste zus kwam als negentienjarige korte tijd naar Nederland. Terug in Suriname raakte ze in verwachting. Aangezien zij hier in Nederland van de arts te horen had gekregen dat ze nooit kinderen zou kunnen krijgen, was ze dolblij. In het begin was moeder er niet blij mee, maar ze trok al gauw bij. Mijn zus voelde weinig voor een huwelijk. Zij woonde in bij mijn moeder, maar omdat ze een tijd lang het huis uit was geweest en in Nederland zelfstandig had gewoond, werd zij als een zelfstandige vrouw gezien. Kortom, mijn moeder had geen zeggenschap meer over haar, want in onze familie geldt: Eenmaal volwassen, altijd volwassen.

Dit werd duidelijk bij mijn jongste zus. Zij was nooit het huis uit geweest, dus toen zij als negentienjarige zwanger raakte, was het heel anders. Zij hield haar zwangerschap tot haar zevende maand geheim voor mijn ouders. Mijn moeder zag het niet omdat mijn zusje het heel goed wist te camoufleren. Uiteindelijk zag mijn vader het duidelijk en die zei het toen tegen mijn moeder. Zij konden niets aan de situatie doen. Ik weet dat mijn moeder heel verdrietig was, maar ze besloot alles op zich af te laten komen. Het kind werd door mijn ouders opgevoed, want mijn zusje ging terug naar school.

Mijn zusje vertikte het om te vertellen wie de vader van het kind was. Ik, die zo'n goede band met haar had, kreeg het ook niet te horen. Vorig jaar, zij logeerde bij mij, kwam ze met een kerstcadeau voor haar dochter brengen, waarop geschreven stond 'Prettig kerstfeest, papa.' Toen kon ze er niet meer onderuit en ze vertelde me wie de vader van mijn nichtje is. Dat was de bevestiging van mijn vermoedens.

Het ergste is dat mijn moeder zo vaak had gevraagd wie de vader was, maar mijn zus bleef weigeren antwoord te geven. Mijn moeder kwam op 54-jarige leeftijd te overlijden. Op haar sterfbed heeft ze me gevraagd om uit te zoeken wie de vader is van het kind. Je moet niet vergeten dat zij het kind heeft opgevoed en daarom wilde ze dat dolgraag weten. Later bleek het een getrouwde man te zijn. Hij had vrouw en kinderen toen ze zwanger raakte van hem. Na veertien jaar kwam ik er pas achter. Ook mijn nichtje wist het voor die tijd niet. Maar als ik terugblik is het maar goed dat mijn moeder het niet geweten heeft, anders was ze veel eerder doodgegaan.

1.3.5 Buitenvrouwen

Mijn vader gedroeg zich tegenover mijn moeder goed en tegemoetkomend, al had hij buitenvrouwen. Als ik de losse scharrels buiten beschouwing laat, dan kom ik zeker op zo'n drie relaties. Toch kan ik zeggen dat we een modelgezin waren. Mijn vader is bij mijn moeder gebleven tot haar dood. Hij had wel zijn avonturen en buitenvrouwen, maar daar wist mijn moeder niets van. Zij vermoedde het wel, maar wist het niet zeker.

Mijn moeder heeft ook niets van zijn drie bastaardjes geweten. Ik zelf trouwens ook niet en dat terwijl ik een halfbroer heb van 42 jaar. Hij vertelde me dat acht jaar geleden. Mijn halfbroer voetbalde in dezelfde club als mijn ex-man. Hij wist wie zijn vader was en dat ik zijn halfzusje ben. Omdat ik daar nooit iets over zei, dacht hij dat ik niets met hem te maken wilde hebben.

Het viel me op dat mijn vader heel dik was met mijn halfbroer. En op een dag zei hij tussen neus en lippen door: Oh, ik dacht dat je wist dat je nog een broer had. Ik wist niet wat ik hoorde. Ik heb meteen contact met hem gezocht. Wij hebben uren zitten praten en toen begreep ik dat hij dacht dat ik niets van hem wilde weten. Maar ik wist van niets. Sterker nog, hij kwam op verjaardagen van mijn ex-man in huis en ik wist niet dat hij mijn halfbroer was. Dat heb ik mijn vader bijzonder kwalijk genomen.

Wat ik ook heel erg vond was dat hij de carrière van de moeder van mijn halfbroer naar de klote heeft geholpen. Zij moest haar verpleegstersopleiding afbreken toe ze zwanger raakte. Ze wist niet dat mijn vader een getrouwde man was die op het punt stond voor de derde keer vader te worden. Toen mijn halfbroer er was, heeft hij het kind absoluut niet verzorgd. Hij heeft er nooit naar omgekeken, hij was huiverig om hem zijn zoon te noemen, maar nu mijn moeder er niet meer is, gaat hij dood voor zijn zoon.

Twee jaar geleden kwam mijn vader met het verhaal dat hij nog een dochter had van inmiddels tweeëntwintig. Van haar wil ik niets weten. Mijn vader heeft haar verwekt met een *sranan boeroe*, een negerin met een Nederlands paspoort. Zij heeft een slechte naam in de gemeenschap, omdat ze zich inlaat met elke man. Deze ordinaire vrouw heeft er alles aan gedaan om mijn vader van mijn moeder te laten scheiden. Zij ging zo ver, dat ze mijn moeder opbelde met de woorden: Nu gaat hij bij mij weg, hij heeft die kleur onderbroek aan. Dan nog ontkende mijn vader het als mijn moeder hem aansprak. Het bijzondere was dat mijn moeder hem altijd geloofde. Als hij zei dat het niet waar was, dan was het over.

Na de dood van mijn moeder hertrouwde mijn vader niet, maar hij heeft op 75-jarige leeftijd nu drie vrouwen. Boven aan de lijst staat een Hindostaanse. Volgens mijn zusje was ze ver voor het overlijden van mijn moeder al vaders scharrel. Het merkwaardige hiervan is dat deze vrouw getrouwd is. Haar man en mijn vader zijn nog steeds twee grote vrienden. Meestal ontmoette ze mijn vader in de periode dat ze ging logeren bij haar zuster en daar vond de seks plaats. Op een gegeven moment raakte ook zij zwanger van mijn vader. Dat bastaardje is nu 10. Hij gaat door als de zoon van haar eigen man, want die Hindostaanse is nog steeds getrouwd.

Dan heeft hij nog een Afro-Surinaamse dame, ook een *misi*, vrouw, met een Nederlands paspoort in Suriname. De derde is ook een Afro-Surinaamse en zit in Nederland. De eerste en de derde weten het van elkaar. Maar de derde verlinkt de eerste niet bij haar man. Deze vrouwen hebben naast mijn vader nog een andere man, maar mijn vader vindt dat geen bezwaar, hij blijft toch bij ze.

Mijn vader heeft geen van zijn buitenechtelijke kinderen erkend en ze dragen geen van allen zijn naam. Met de moeders van de twee zonen heeft hij goed contact maar met de moeder van de dochter niet.

Ik heb dit wangedrag nooit besproken met mijn vader. Dat heb ik nooit gedurfd, trouwens, met mijn opvoeding kwam dat niet in mij op. Wij keken ontzettend op tegen mijn vader. Om heel eerlijk te zijn, dacht ik dat we een ideaal of modelgezin waren. Ik vond het pijnlijk te ontdekken dat ik het mis had.

1.3.6 Partnerkeuze en klassensysteem

Over seks en jongens werd thuis nooit gesproken. Mijn moeder heeft eigenlijk nooit gezegd dat ik geen vriend mocht hebben. Als zestienjarige begon ik al met vriendjes. In de periode tussen 16 en 19 jaar heb ik zeker tien tot vijftien vriendjes gehad. Wat we deden washandje vasthouden, twee uren achterelkaar kussen tot je er een gezwollen tong van had. Ik bedoel, wij deden allesbehalve gemeenschap hebben. Over mijn vriendjes voordat ik 19 werd, wist mijn moeder niets. Dat hield ik geheim omdat het alleen problemen zou opleveren.

Mijn eerste serieuze vriend bracht ik thuis op negentienjarige leeftijd. Hij werd meteen in de watten gelegd. Hij was een keurig gedaste vent, die heel netjes om mijn hand kwam vragen. Alles vond mijn moeder uitstekend. Het enige wat ze een beetje bezwaarlijk vond, was zijn leeftijd. Hij was elf jaar ouder dan ik. Maar toen ze zag hoe serieus hij was en dat hij keurig netjes aan haar vroeg of hij mij mee uit mocht nemen,

zwichtte zij. De leeftijd speelde toen helemaal geen rol meer en ook niet dat hij een pikzwarte Afro-Surinamer was. Mijn ouders deden niet moeilijk, omdat hij goede manieren had en vooral een goedbetaalde baan.

Met deze jongen verloofde ik mij. Hij ging naar Nederland, een baan en een huis zoeken en daarna zou ik overkomen. Vanwege verkeerde verhuisberichten bereikte de post ons niet. Daardoor dacht ik dat hij mij niet meer wilde. Toen hij zijn post ongeopend retour kreeg, dacht hij dat ik hem niet meer wilde. En zo gingen we uit elkaar. Hij kwam een andere Afro-Surinaamse vrouw tegen met wie hij een gezin stichtte.

Ik migreerde na mijn onderwijzersakte ook naar Nederland om verder de hoofdakte te doen. Ik kwam op kamers terecht. In dat huis leerde ik de vader van mijn kinderen kennen. Ik viel op hem vanwege de pure eenzaamheid. Hij vrolijkte me op en vroeg me om ergens wat te gaan drinken. Ik had afleiding nodig en ging mee. En zo ontstond deze relatie.

Mijn grootste probleem was het te vertellen aan mijn vader. In Suriname zou ik nooit een relatie met hem mogen beginnen. Hij was lasser, slecht geschoold en geen goed inkomen. In Suriname zou hij behoren tot de volksklasse, dus ik zou sowieso nooit naar hem hebben omgekeken. Dat had mijn vader nooit goedgekeurd. Toen ik mijn vader vertelde wie mijn vriend was, werd hij razend. Hij zei: Kind, ik heb jullie altijd geleerd hogerop te kijken. Kijk naar een die meer is, *wang sa ay opo yu buba*. *Yu moesoe fu opo yu buba*, een die je kleur omhooghaalt. Je moet je kleur omhooghalen. Die zwarte aap, daar schiet je niets mee op, je haalt jezelf omlaag. Mijn vader wilde maar niet begrijpen dat klasse in Nederland geen rol meer speelt. Ik moet je eerlijk zeggen dat ik in Nederland niet weet wie tot welke klasse behoort. Alles is verwaterd en anders. Ik zie in Nederland alleen het verschil tussen Bosland Afro-Surinamer en Afro-Surinamer. De drie klassen hebben in Nederland hun betekenis verloren. Wij zijn in Nederland allemaal allochtonen. Of je nu behoort tot de eliteklasse of tot de lage volksklasse, als we werkloos zijn gaan we beiden naar de sociale dienst.

Ook in Suriname valt het klassensysteem weg. Daar maken zij die poen hebben de dienst uit. De Bosland Afro-Surinamer, die vroeger verfoeid werden en tot geen van de drie klassen werden gerekend, die hebben geld want ze werken met hun handen. De eliteklasse en de geschoolden komen niet uit met hun schrale maandinkomen. De *djoeka*, de bosneger die zonder scholing hosselt als geldwisselaar, verdient vijf keer

zoveel. Dus het hele klassensysteem staat op zijn kop. De ontwikkeling nu is dat volksklasse Afro-Surinaamse mannen in Suriname een huwelijk sluiten met meisjes uit de eliteklasse. Het schijnt dat geld zoveel power heeft dat de rijkelui 's dochter gemakkelijk valt voor de volksklasse. Dit stuit natuurlijk op weerstand van ouders. Het klasse probleem is geen economische kwestie maar een kleurprobleem.

Mijn gemengde-klasse relatie leverde enorme problemen op bij het samenwonen. Wij zaten geestelijk en intellectueel niet op één niveau, waardoor ik ook geen prettige gesprekken kon voeren. We praatten voortdurend langs elkaar heen. Ik lulde hem altijd onder de tafel. Hij kon niet begrijpen wat ik zei. Hij kon niet verdragen dat ik beter geschoold was en daarom vernederde hij mij in alles wat ik deed. Hij noemde mijn hoofdakte 'de boslandakte'. Mijn werk stelde volgens hem niets voor. Dat kon iedereen doen, want ik ging naar school, zat daar met mijn poten op tafel en dat was het. Hij was degene die hard en moeilijk werk deed.

Ik heb tien jaar met hem geleefd. In deze periode was ik hem trouw en had ik geen relatie met anderen, maar hij had er wel een aantal, zeker drie. Jammer genoeg wist ik toen niets van deze drie, want hij hield het goed geheim. Die gave hebben Afro-Surinaamse mannen nu eenmaal, ze weten dit soort dingen heel goed te verbergen.

1.3.7 Dochter en zoon

Kort nadat we gingen samenwonen raakte ik in verwachting. Vragen om een bijdrage van hem aan het gezin, of om hulp met het kind, onze dochter dat was vragen om problemen. Gedurende die tien jaar deed hij niets voor de kinderen. Ik was de moeder waar alles om draaide en ik deed het op mijn manier.

In mijn huis heb ik altijd gepraat en niet geslagen. De kinderen hebben weleens een pedagogische tik gekregen, maar niet zoals ik dat zie in andere gezinnen. Ik praat over van alles en nog wat. Toen mijn zoon van 7 vroeg wat een vrijpartijtje was, legde ik hem uit wat dat inhoudt. Hij weet ook waarvoor maandverband gebruikt wordt, dat hij dat niet krijgt en dat hij geen kinderen kan baren. Dus op het gebied van seksuele voorlichting weten mijn dochter en zoon erg veel. Vandaar dat de eerste menstruatie van mijn dochter niet schokkend was. Ik heb ook met haar gepraat over seks in verband met meisjes die zich in verschillende levensfasen bevinden. Er is een behoorlijke openheid tussen ons. Als mijn dochter bijvoorbeeld op haar veertiende zwanger zou raken, dan zou ze dat, gezien onze onderlinge verstandhouding, niet geheimhouden.

Ik behandel de kinderen gelijk, niet dat de ene voorgetrokken wordt boven de andere. In het ouderlijk huis groeiden we op met gelijke taken. Toch kreeg ik vaak genoeg ingeprent: Je bent een meisje, dus je mag niet in die boom klimmen. Als meisje behoorde ik mij toch anders te gedragen. En daar doe ik niet aan mee. Jongens en meisjes hebben evenveel rechten.

Mijn grote angst is dat mijn dochter, zoals ik dat heb gedaan, haar vrijheid neemt of afdwingt. Ik weet niet of ik dat goed zal vinden. Ik weet ook niet of mijn moeder het in mijn tijd juist gevonden had, want ze zei daar nooit iets over. Als haar kinderen en man het maar naar hun zin hadden dat was voor haar het belangrijkste. Ik wil het duidelijk anders. Ik weet als moeder hoe ik het wil hebben, maar ik weet ook wat mij te wachten staat, want ze is nu al een ontzettend eigenwijs ding. Daarom houd ik mijn hart vast.

In elk geval handel ik anders dan mijn moeder. Ik wil controle over haar hebben en houd de teugels strak. Daarom verhuisden we uit de grote stad naar dit dorp, want daar zou het sneller uit de hand lopen dan hier. Ik zie steeds mijn eigen leven voor me. Ik heb het nog kunnen redden, maar ik weet niet of mijn dochter dat kan, want je kunt de situatie van toen in Suriname niet vergelijken met Nederland nu. Daarom krijgt mijn dochter niet de kans om die vrijheid te pakken, ik zal er altijd bij zijn. Ik neem geen risico's.

1.3.8 Mishandeling

Mijn man had me voordat we gingen samenwonen al op een voetstuk geplaatst. Het feit dat hij als nietsnut zonder diploma's een vrouw met hoofdakke had, betekende voor hem heel veel. Hij was zo trots dat ik als het ware voor hem nooit gebreken mocht hebben. Als ik iets niet kon, sloeg hij erop. Hij duldde ook geen tegenspraak, maar ik lulde hem altijd onder tafel. Vooral als wij ruzie hadden. Verbaal was hij nergens en dat heeft hij nooit kunnen accepteren. Het enige wat hij dan kon doen, was slaan.

Zijn jaloezie was de grootste boosdoener. Op een dag gingen we naar een café en ik stond te praten met een jongen. Zijn vriend liep naar hem toe en zei tegen hem: *Brada, luku bun, yu brudu ay tron watra*, broer, kijk uit je bloed wordt water. Waarom die vent hem dat gezegd heeft, of het nu was om hem kwaad te maken dat weet ik niet. Zijn gedrag en toon veranderden meteen toen ik terugkwam aan tafel. Die avond dronk hij opvallend veel. Wij gingen later naar huis en we waren nauwelijks binnen of hij liet me

alle hoeken van het huis zien. Ik vroeg hem verbouwereerd wat dit te betekenen had. Hij luisterde niet en bleef slaan. Tegelijk gaf hij me de volle laag scheldpartijen en verwijten: ik had hem schande gegeven, hem voor schut gezet bij zijn vrienden en als dat mijn bedoeling was, dan was het me aardig gelukt. Ik heb hem niet teruggeslagen. Hij was veel sterker en hij overviel mij.

De dag daarna had hij een enorm schuldgevoel. Hij ging letterlijk op zijn knieën. Ik had besloten dat ik bij hem weg zou gaan, maar heel emotioneel begon hij me te smeken en beloofde hij dat het niet meer zou voorkomen, het was niet zo bedoeld, het kwam doordat hij te veel had gezopen. Ik kreeg medelijden en geloofde hem.

Maar hij sloeg ook als hij met frustraties zat. Bijvoorbeeld als ik hem iets uitlegde, accepteerde hij mij als Basra Ingi - vrouw uit een gemengd huwelijk van een Creool en Indiaan - niet. Ja, je weet weer te veel, *yu nanga yu ka boslandakte, yu dink dat yu k'falek*, jij met je boslandakte, je denkt dat je geweldig bent. En dan regende het klappen.

Gaandeweg ontdekte ik dat dit, de gemene denigrerende opmerkingen en krenkingen, machtsmiddelen waren om mij onder controle te hebben. Ik was zijn waardevol bezit. Achteraf hoorde ik hoe hij in discussies met zijn vrienden liep op te scheppen: *Ja, mi vrouw abi hoofdakte, mi vrouw na docente*, ja, mijn vrouw heeft de hoofdakte en is docente. Hij zei nooit onderwijzeres, nee, docente klonk gewichtiger. Hij trok zich voortdurend op aan mij, voedde zijn machogedrag met mijn carrière, maar in mijn bijzijn was hij helemaal niet trots.

Op den duur begon de mishandeling ergere vormen aan te nemen. Toen mijn zus naar Nederland kwam, trok ze tijdelijk met haar gezin bij ons in. Ik vond het leuk en ik ging veel uit met ze. Hij werd ontzettend jaloers, want vroeger had hij mij alleen voor zichzelf en nu moest hij mij delen met mijn zus. Ik was zwanger en daarom werd ik door haar erg verwend.

Op een middag kwam hij thuis van het werk en zoals altijd vroeg ik of ik eten voor hem moest opwarmen. Dat was voor hem genoeg om erop los te slaan, zonder enige ruzie of aanleiding. Hij heeft mij flink geslagen met vuisten op mijn buik, ik dacht dat ik mijn kind zou verliezen. Alsof dat niet genoeg was, haalde hij een pistool tevoorschijn en begon hij te dreigen met schieten. *Wel, á mang nak mi nanga á gong tap mi ede*, die man sloeg me met zijn pistool op mijn hoofd. Kijk maar naar het litteken dat ik daaraan heb overgehouden. Het begon ontzettend te bloeden. Hij schrok ervan

en belde in allerijl zijn vriend op, om mij naar het ziekenhuis te brengen. Daar begon hij weer te smeken, ik moest liegen dat ik gevallen was.

Dat heb ik ook gedaan. Op dat moment kon ik bij hem weggaan, maar ik was zwanger van mijn eerste kind, mijn dochter en wilde graag dat het kind met een vader opgroeide. Ik wilde het geven wat mijn ouders me hadden gegeven. Want al had mijn vader buitenvrouwen, wij waren een modelgezin: vader en moeder waren getrouwd en leefden onder één dak. Dat wilde ik ook aan mijn kind geven en dan loog ik wel voor de pretty picture.

Pas later drong het tot mij door dat ik beter af was zonder hem. Kort na de geboorte van ons tweede kind begon hij een relatie met een Hollandse vrouw. Dat was de eerste reden. De tweede was zijn verwijt dat ik vreemdgegaan zou zijn, omdat mijn zoon niet op een zwarte neger leek, maar een bruine Afro-Surinaamse baby was. Hij maakte opmerkingen als: *Oté a boy wiri auw kroes, a boy witi tumsi*, wanneer krijgt die jongen kroeshaar, die Basra Ingi - Vrouw uit een gemengd huwelijk van een Creool en Indiaan jongen is te licht van kleur. Zijn vrienden betwijfelden of het zijn zoon was, daarom werd hij woedend op mij. Dit hield ik niet vol, vooral ook omdat hij bleef slaan. Praten had geen zin meer. Na tien jaar maakte ik een eind aan deze relatie.

1.3.9 Trouwen of samenwonen

Ik heb mij altijd verzet tegen een huwelijk met de vader van de kinderen. Hij vroeg mij een aantal keren ten huwelijk, maar om onverklaarbare redenen wilde ik dat niet, terwijl het huwelijk in onze familie toch een heel belangrijke rol speelde. Mijn tante, moeders zus, vond dat ik moest trouwen, net als mijn oma.

Persoonlijk vind ik het huwelijk niet belangrijk voor mijzelf of voor mijn dochter. Mijn moeder was wel getrouwd, maar voedde ons toch op met de bekende negerslogan: Je diploma is je man, zorg dat je niet afhankelijk bent van een vent. Het voornaamste is ervoor te zorgen dat je voorzien bent van de eerste levensbenodigdheden.

Dat was voor mij ook een van de hoofdredenen. Ik kon voor mezelf zorgen, dus ik hoefde niet wettelijk een kerel op mijn nek nemen. Een huwelijk met de vader van de kinderen zo u veel nadelen opleveren. Ik zou minder verdienen en meer kopzorgen krijgen. Hij zou de baas over mij willen spelen en die gebondenheid benauwde mij.

Ik vond het samenwonen voordeliger. Ik ging niet achteruit in salaris en ik kon gemakkelijk een eind maken aan de relatie. Als wij getrouwd waren geweest, was ik

langer bij hem gebleven. Nu kon ik opstappen zonder dat ik hem verantwoording schuldig was. Omgekeerd stond hij heel wankel op zijn benen. Er was geen enkele wet die mij aan hem verbond. Dat gaf mij meer ruimte om te handelen.

Nu ik met mijn kinderen samenwoon met een Hollandse man is de situatie totaal anders. Het huwelijk heeft voor mij bij deze man een andere betekenis gekregen. Maar ook met deze man zal ik niet trouwen. Hij beschouwt de kinderen als zijn eigen, maar ik weet met mijn Afro-Surinaamse kalebas (hersenen) dat veiligheid voor mijn kinderen niet te krijgen is met een huwelijk. Mijn Hollandse vriend is gelukkig geen bezitterige of veeleisende man. Ik word in mijn waarde gelaten en ik hoef niets tegen mijn zin te doen. Dat is het verschil met mijn ex-vriend

In deze relatie is het anders. Er is geen sprake van geweld, hij is een goede gesprekspartner en toont erg veel liefde voor mij en de kinderen. Ik heb geen verlatingsangst. Ook voel ik me veilig en geniet ik een grote mate van vrijheid bij hem en dat moet ik hebben.